

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

до проєкту Закону України «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України та Закону України «Про доступ до судових рішень» щодо прозорості та публічності угод про визнання винуватості»

1. Мета законопроєкту

Метою законопроєкту є забезпечення прозорості та публічності угод про визнання винуватості, посилення судового та суспільного контролю за їх змістом, унеможливлення прихованих майнових домовленостей і платежів на користь третіх осіб, а також забезпечення відкритості інформації про майнові зобов'язання та кошти, що підлягають сплаті за такими угодами.

Законопроєкт передбачає відкритий розгляд судом умов угоди в частині визнання винуватості, покарання, майнових зобов'язань, відшкодування шкоди та сплати коштів виключно до Державного бюджету України, встановлює чіткі вимоги до майнових зобов'язань сторони угоди та передбачає обов'язкове внесення затверджених судом угод до Єдиного державного реєстру судових рішень та їх оприлюднення разом із відповідними судовими рішеннями.

2. Обґрунтування необхідності прийняття акта

Необхідність прийняття законопроєкту зумовлена системною проблемою недостатньої прозорості інституту угод про визнання винуватості та фактичною відсутністю належного суспільного контролю за їх змістом, наслідками та виконанням.

Особливо гостро ця проблема проявляється у справах про корупційні кримінальні правопорушення, де угода може визначати не лише вид і розмір покарання, а й багатомільйонні майнові зобов'язання, відшкодування збитків, штрафи, конфіскацію та перерахування коштів на визначені цілі.

Масштаб застосування цього інституту вже є значним. За даними Реєстру, у 2025 році судами загальної юрисдикції було ухвалено близько 76 тисяч вироків, з яких 11 181 вирок – на підставі угод про визнання винуватості. При цьому у 6881 випадку було призначено покарання у виді позбавлення волі із звільненням від його відбування з випробуванням, а у 4043 випадках – штраф (<https://www.pravda.com.ua/articles/2026/05/13/8034412>)

Загальна кількість угод, за даними аналізу судового реєстру, становила 10 296 у справах про крадіжки та 1606 у справах про злочини у сфері обігу наркотичних речовин.

Ще більш показовою є ситуація у Вищому антикорупційному суді. У 2025 році ВАКС ухвалив 109 вироків, з яких 72 – на підставі угод про визнання винуватості, тобто понад 66 відсотків усіх вироків суду. Ці вирoki стосувалися 102 осіб. У 2019 – 2025 роках ВАКС ухвалив 346 вироків, з яких 166 – на підставі

угод (<https://first.vaks.gov.ua/publications/praktyka-zastosuvannia-uhod-pro-vyznannia-vynuvatosti-u-vaks-pidsumky-2025-roku>). Така статистика означає, що угода про визнання винуватості **перестала бути винятковим процесуальним механізмом і стала одним із основних способів завершення кримінальних проваджень у сфері топкорупції.**

Водночас проблема полягає не лише у кількості таких угод, а в тому, що суспільство фактично не має повного уявлення про те, про що саме домовилися сторона обвинувачення та обвинувачений. Чинне регулювання не забезпечує належної публічності самого тексту угоди як документа, що лежить в основі вироку. У відкритому доступі може бути лише судові рішення, причому окремі істотні умови угоди можуть бути вилучені або знеособлені. Загальний режим доступу до судових рішень прямо передбачає обмеження щодо відомостей, нерозголошення яких забезпечується закритим судовим засіданням.

У результаті виникає принципова проблема: суспільство бачить кінцевий результат, але не завжди має можливість перевірити саму домовленість, яка до цього результату призвела. Для інституту, який передбачає компроміс між державою та особою, яка визнає свою винуватість, така ситуація є особливо небезпечною. Адже саме умови угоди визначають, що конкретно особа повинна зробити в обмін на погоджене покарання, яке сприяння вона надала слідству, які збитки повинна відшкодувати, які кошти сплатити та на яких умовах.

Особливе занепокоєння викликає майнова складова угод. За офіційними даними ВАКС, лише за угодами, затвердженими у 2025 році, засуджені зобов'язалися відшкодувати завдані кримінальними правопорушеннями збитки на суму понад 976 млн грн. Крім того, сума штрафів, накладених на засуджених у 2025 році як основних та додаткових покарань, становила 576,9 млн грн. За весь період 2019 – 2025 років, за даними ВАКС, сума зобов'язань щодо відшкодування збитків за вироками на підставі угод наблизилася до 1,5 млрд грн, а сума штрафів перевищила 664 млн грн; понад 682 млн грн було спрямовано на потреби Збройних Сил України, Міністерства освіти і науки, Міністерства охорони здоров'я та інших установ (https://court.gov.ua/storage/portal/hcac/documents/reports/chief_staff_2025-2026.pdf).

Отже, йдеться не про формальну процесуальну інформацію. Через інститут угод проходять сотні мільйонів та мільярди гривень, а тому питання того, хто, кому, на якій правовій підставі, у якому розмірі та в який строк має сплатити кошти, безпосередньо стосується публічного інтересу.

При цьому сама практика демонструє, що питання напрямів таких платежів не є теоретичним. У судовій практиці зустрічаються угоди, якими передбачалося перерахування значних коштів на підтримку Збройних Сил України через благодійні організації. Наприклад, в одному з вироків ВАКС за угодою було передбачено перерахування 100 тис. грн та додатково 400 тис. грн через благодійну організацію на потреби Збройних Сил України (<https://hacc-decided.ti-ukraine.org/uk/documents/131671213>).

Саме такі випадки демонструють необхідність чітко визначити на законодавчому рівні допустимий предмет майнових зобов'язань за угодою та забезпечити можливість громадського контролю за їх виконанням.

Ще більш показовим є те, що навіть у межах одного кримінального провадження можуть укладатися декілька угод, у тому числі з різними обвинуваченими, а відшкодування збитків одним учасником може враховуватися при визначенні умов угод з іншими учасниками. Судова практика ВАКС містить приклади, коли кілька обвинувачених укладали окремі угоди, а раніше відшкодована іншими співучасниками сума збитків враховувалася при визначенні їхніх майнових зобов'язань (<https://hacc-decided.ti-ukraine.org/uk/documents/126297227>).

Тому просте співвідношення кількості вироків і угод не завжди відображає реальну кількість домовленостей та обсяг майнових зобов'язань, які виникають у межах таких домовленостей.

Саме тому твердження про те, що «є вирок – отже, все відомо», є хибним. Вирок фіксує результат судового розгляду, але без доступу до повного тексту угоди громадськість не завжди може належним чином оцінити логіку компромісу між прокурором та обвинуваченим. Необхідно бачити не лише те, яке покарання призначено, а й які конкретні зобов'язання взяла на себе особа, які відомості вона надала органу досудового розслідування, яке відшкодування погоджено, куди мають бути спрямовані кошти, хто є їх одержувачем та яким чином має бути підтверджено виконання домовленостей.

Наявна ситуація створює очевидний ризик непрозорого застосування угод. Якщо суспільство не має доступу до повного змісту домовленості, воно не може ефективно перевірити, чи відповідають умови угоди тяжкості кримінального правопорушення, розміру завданої шкоди, ролі особи у його вчиненні та суспільному інтересу. Так само неможливо належним чином перевірити, чи не створює угода фактичного привілейованого режиму для окремих обвинувачених.

Особливо небезпечним є невизначений або недостатньо прозорий рух коштів. Якщо угода передбачає значний платіж, громадськість повинна мати можливість встановити не лише суму, а й правову підставу платежу, його одержувача, спосіб перерахування та строк виконання. Інакше виникає ситуація, коли держава фактично укладає фінансово значущу домовленість у межах кримінального провадження, але суспільний контроль за цією домовленістю є обмеженим.

Це суперечить самій природі інституту угод. Угода про визнання винуватості є не приватною домовленістю між двома сторонами, а процесуальним механізмом реалізації публічного інтересу у кримінальному провадженні. Прокурор діє від імені держави, а суд затверджує домовленість та постановляє на її підставі вирок. Тому умови такої домовленості не можуть розглядатися як звичайна приватна інформація, особливо коли вони стосуються покарання, відшкодування шкоди та значних фінансових зобов'язань.

Показово, що законопроект пропонує врегулювати саме цю проблему: зробити відкритим розгляд судом умов угоди щодо визнання винуватості, покарання, майнових зобов'язань, відшкодування шкоди та сплати коштів до Державного бюджету, а також прямо встановити, що інформація про розмір, правову підставу, спосіб та одержувача платежів не може бути обмежена в доступі, за винятком державної таємниці та персональних даних.

Крім того, законопроект усуває принципову прогалину щодо платежів третім особам: угода не зможе передбачати передачу коштів, майна чи майнових прав будь-яким особам, крім зарахування коштів до Державного бюджету або виконання рішення суду про задоволення цивільного позову. Це є принциповим запобіжником проти ситуації, коли кримінально-процесуальна угода фактично перетворюється на інструмент погодження непрозорого майнового зобов'язання на користь третьої особи.

Таким чином, необхідність прийняття законопроекту зумовлена не абстрактною потребою «підвищити прозорість», а реальним масштабом застосування угод та значними фінансовими наслідками їх укладення. Коли у 2025 році лише у ВАКС понад дві третини вироків ухвалено на підставі угод, а пов'язані з ними майнові зобов'язання обчислюються сотнями мільйонів гривень, залишати зміст таких домовленостей у режимі, який не забезпечує повного громадського контролю, є неприпустимим.

Запропоновані зміни мають усунути цю прогалину шляхом переходу від моделі, за якої суспільство переважно бачить лише кінцевий вирок, до моделі, за якої є публічною сама домовленість, що стала його підставою, а особливо, її майнові умови. Це дозволить забезпечити прозорість кримінального правосуддя, унеможливити приховані платежі та домовленості на користь третіх осіб, забезпечити контроль за надходженням коштів до бюджету та підвищити довіру до застосування інституту угод про визнання винуватості.

3. Основні положення проєкту акта

Основними положеннями акта є встановлення обов'язкової відкритості судового розгляду питань щодо затвердження угод про визнання винуватості в частині визнання винуватості, покарання, майнових зобов'язань, відшкодування шкоди та сплати коштів до Державного бюджету України; визначення вичерпного переліку допустимих майнових зобов'язань за угодою та заборона передачі коштів, майна чи майнових прав третім особам, крім коштів, що підлягають зарахуванню до Державного бюджету України, та виконання рішення суду про задоволення цивільного позову; встановлення обов'язкових вимог до зазначення в угоді суми, правової підстави, реквізитів та строку сплати коштів до бюджету; визначення невиконання таких майнових зобов'язань як підстави для скасування вироку; забезпечення обов'язкового внесення затверджених судом угод до Єдиного державного реєстру судових рішень та їх оприлюднення разом із відповідним вирокі, із збереженням відкритості інформації про розмір, правову підставу, спосіб та одержувача платежів; а також

встановлення обов'язку оприлюднення угод, затверджених до набрання чинності законом, у визначений перехідний строк.

4. Правові аспекти

Нормативно-правовими актами у цій сфері правового регулювання є Кримінальний процесуальний кодекс України, Закон України «Закон «Про доступ до судових рішень»».

5. Фінансово-економічне обґрунтування

Реалізація проєкту Закону України не потребуватиме додаткових витрат з державного та місцевих бюджетів.

6. Оцінка відповідності

Проєкт Закону України спрямований на виконання міжнародних зобов'язань у сфері європейської інтеграції.

Положення проєкту Закону України не впливають на забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, не містять ризиків вчинення корупційних правопорушень та правопорушень, пов'язаних з корупцією, не створюють підстав для дискримінації.

7. Прогноз результатів

Прийняття законопроєкту сприятиме підвищенню прозорості та публічності застосування угод про визнання винуватості, забезпечить належний суспільний й судовий контроль за їх умовами, унеможливить приховане встановлення платежів на користь третіх осіб та забезпечить відкритість інформації про розмір, правову підставу, спосіб і одержувача коштів, передбачених угодою або вироком.

Обов'язкове внесення затверджених угод до Єдиного державного реєстру судових рішень та їх оприлюднення разом із відповідними вироками дозволить забезпечити доступ громадськості до інформації про домовленості між стороною обвинувачення та обвинуваченим, посилить контроль за виконанням зобов'язань та сприятиме підвищенню довіри до інституту угод про визнання винуватості.

Народний депутат України

Сергій ВЛАСЕНКО

ЄАС ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ
Підписувач: Власенко Сергій Володимирович
Сертифікат: 04AF212836405D990400000062FE300091E5EA00
Дійсний до: 19.11.2027 0:00:00

Апарат Верховної Ради України
170д9/1-2026/201408 від 27.08.2026

2324217